

Viimsi valla mandriosa üldplaneeringu teemaplaneeringuga “Miljööväärtuslikud alad ja rohevõrgustik” kavandatud rohevõrgustiku toimivuse uuring METOODIKA

TÖÖ NR

1_20

UURINGU KOOSTAJAD

- Projektijuht – Kerttu Kõll (OÜ Sfäär Planeeringud);
- Elurikkuse ja ökosüsteemide teenuste ekspert Lauri Klein (OÜ Tirts ja Tigu)
- Linnustiku ekspert – Hannes Pehlak (OÜ Xenus).
- Ruumilise planeerimise ekspert: Maarja Tüür (OÜ Maarja Tüür);
- Sotsiaalmajanduslike analüüside ekspert Helen Sooväli (Tallinna Ülikool).

KUUPÄEV

16.03.2020

TELLIJA

VIIMSI VALLAVALITSUS

Töö nimi: Viimsi valla mandriosa üldplaneeringu teemaplaneeringuga "Miljööväärtuslikud alad ja rohevõrgustik" kavandatud rohevõrgustiku toimivuse uuring

Töö nr: 1_20
Kõide: Seletuskiri

© OÜ SFÄÄR PLANEERINGUD 2020

AUTORID: MAARJA TÜÜR JA KERTTU KÖLL, MAASTIKUARHITEKTID
HANNES PEHLAK, LINNUSTIKU EKSPERT
LAURI KLEIN, LOOMASTIKU EKSPERT
HELEN SOOVÄLI JA BIANKA PLÜSCHKE-ALTOF, GEOGRAAFID

KÕIK ÕIGUSED KAITSTUD. TÖÖ JA SELLE ÜLESEHITUS ON KAITSTUD EESTI VABARIIGI AUTORIÕIGUSSEADUSE KOHASELT. KÄESOLEVAT PROJEKTI VÕIB OSALISELT KOPEERIDA VIIMSI VALLAVALITSUSE OTSTARBEKS JA KASUTADA PLANEERIMISE, PROJEKTEERIMISE ALUSEKS VIIMSI VALLAS. MUUDEL JUHTUDEL TULEB TÖÖ VÕI SELLE OSA KOPEERIMISEKS VÕI PALJUNDAMISEKS GRAAFILISELT, ELEKTROONILISELT VÕI MEHAANILISELT (VALGUSKOPEERIMINE, FOTOGRAFEERIMINE) VÕI TÖÖ ÜLESEHITUSE KASUTAMISEKS KÜSIDA OÜ SFÄÄR PLANEERINGUD KIRJALIKKU LUBA.

SISUKORD

1	METOODIKA	4
1.1	SISSEJUHATUS	4
1.2	ALUSDOKUMENDID.....	5
1.3	LOOMASTIKU ALUSUURINGU, LOOMADE LIKUMISKORIDORIDE ALUSUURING JA NAHKHIIRTE UURINGU METOODIKA	5
1.4	LINNUSTIKU ALUSUURINGU METOODIKA	6
1.5	ROHEVÕRGUSTIKU KASUTUS-JA TALUVUSKOORMUSE UURING.....	8
1.6	TEEMAPLANEERINGUT MUUTVATE DETAILPLANEERINGUTE UURING	9
1.7	KOKKUVÕTTE TEGEMINE	10

1 METOODIKA

1.1 Sissejuhatus

Käesoleva meetoodika kirjeldus tugineb riigihanke "Viimsi valla mandriosa üldplaneeringu teemaplaneeringuga "Miljööväärtuslikud alad ja rohevõrgustik" kavandatud rohevõrgustiku toimivuse uuring" juures toodud tehnilisele kirjeldusele.

Viiakse läbi teemaplaneeringuga Viimsi valla mandriosa üldplaneeringu "Miljööväärtuslikud alad ja rohevõrgustik" kavandatud rohevõrgustiku toimivuse uuring selgitamaks välja, milline on Viimsi valla mandriosa rohevõrgustiku hetkeolukord ning analüüsimeks, kas teemaplaneeringuga kavandatud meetmed on piisavad jätkusuutliku sidusa ja toimiva rohevõrgustiku olemasoluks Viimsi valla mandriosas. Uuring koostatakse Harjumaal, Viimsi valla mandriosa ehk Viimsi poolsaare kohta. Valla maismaa osa pindala on 47 km² (4 696,8 ha).

1.2 Alusdokumendid

Kasutatavad lähtematerjalid:

- Viimsi valla mandriosa teemaplaneering „Miljööväärtuslikud alad ja rohevõrgustik“ (kehtestatud Viimsi Vallavolikogu 13.10.2009 otsusega nr 22);
- Viimsi valla mandriosa teemaplaneeringu „Miljööväärtuslikud alad ja rohevõrgustik“ keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne;
- Valdkonda reguleerivad õigusaktid;
- Olemasolevad koostatud uuringud;
- Detailplaneeringud.

1.3 Loomastiku alusuuringu, loomade liikumiskoridoride alusuuring ja nahkhiirte uuringu meetodika

Lähteülesanne (tehniline kirjeldus):

- Loomastiku alusuuring:

Vajalik on välja selgitada metsloomade (ennekõike põder, metskits, metssiga, jänes) arvukus ja paiknemine Viimsi valla poolsaare rohevõrgustikus ning hinnata populatsioonide elujõulisust, sh teostatud ja plaanitavate raiete tulemusel muutuvast elukeskkonnas. Selleks tuleb korraldada ulukiseire, mille raames tehakse talviseid jäljeloendusi. Seire tulemusi võrrelda vähemalt teemaplaneeringu KSH raames läbi viidud loomastiku eksperthinnangu tulemustega. Seiretulemuste põhjal teha vajadusel ettepanekud alade hooldamiseks ja häirefaktorite kõrvaldamiseks.

Seiratavateks aladeks on vähemalt teemaplaneeringuga kavandatud tuumalad ja astmelauad.

- Loomade liikumiskoridoride alusuuring

Vajalik on välja selgitada, kas teemaplaneeringuga kavandatud tuumalade vahelised rohekoridorid ja Viimsi poolsaare rohevõrgustikku Pirita jõeoru maastikukaitsealaga ühendav rohekoridor on ennekõike suurimetajate (põder, metskits, metssiga) poolt liikumiskoridoridena kasutatavad. Kui mõni koridor pole kasutatav, siis tuleb välja selgitada põhjused ning teha parendusettepanekud (nt koridori asukoha muutmiseks, häirefaktorite kõrvaldamiseks jms). Seirepunktides tuleb registreerida ning analüüsida kõikide seirepunkti läbinud loomade andmed. Seiret teostada nii jäljeloendusena kui ka loomade liikumist registreerida kaameratega. Seiretulemusi võrrelda töö „Viimsi poolsaare loodusrajad“ raames läbi viidud loomastiku seire andmetega. Seiretulemuste põhjal teha vajadusel ettepanekud alade hooldamiseks ja häirefaktorite kõrvaldamiseks.

Seirepunktideks on vähemalt teemaplaneeringuga kavandatud tuumalade vahelised rohekoridorid ja Viimsi poolsaare rohevõrgustikku Piritajõe oru maastikukaitsealaga ühendav rohekoridor.

- **Nahkhiirte alusuuring**

Anda ülevaade, milliseid alasid kasutavad nahkhiired rändekoridoridena ning hinnata nahkhiirte rändekoridoridena kasutatavate alade hetkeolukorda ja vajadusel teha ettepanekud alade hooldamiseks ja häirefaktorite kõrvaldamiseks.

- **Elupaikade, sh kohaliku omavalitsuse kaitse all olevate maastikukaitsealade alusuuring**

Vajalik on välja selgitada rohevõrgustikus paiknevate elupaikade, sh kohaliku omavalitsuse kaitse all olevate maastikukaitsealade (Rohuneeme, Leppneeme-Tammneeme, Krillimäe, Mäealuse, Lubja klindiasangu, Haabneeme klindiasangu) jätkusuutlikkus rohevõrgustiku ülesannete täitjana. Seiretulemuste põhjal teha ettepanekud alade hooldamiseks (sh anda hinnang teostatud ja plaanitavate raiete mahu otstarbekusele ning kaasnevale mõjule) ja häirefaktorite kõrvaldamiseks ning vajadusel kaitse-eeskirjade ja/või kaitsekorralduskavade muutmiseks.

Töö koostamise meetodika on järgmine:

- ulukite loenduseks kasutatakse pabulaloendust ja jäljeloendust, mõlemad ruutloendusmeetodil, st juhuslikult alale paigutatud loendusruutude perimeetrit pidi liikudes ja kõik pabulahunnikud ning jäljerajad registreeritakse koos GPS koordinaadiga, hiljem hinnatakse tulemuste alusel isendite arvu;
- koridoride kasutatavuse uuringuks kasutatakse rajakaameraid ja jäljeloendust ning kaardistatakse ka loomarajad iga koridori selles ristlõikes, mis on eelnevalt valitud, st nõ "pudelikaelad";
- nahkhiirte uuringuks kasutatakse transektloendust ultrahelidetektoriga sellistes kohtades, kus võiks eeldada nahkhiirte olemasolu ja liikuvust. Võimalusel paigutatakse alale ka mõned lindistavad detektorid, aga see alles selgub, pakkumises sellega ei arvestatud ja saab siis kui sellega olulist lisakulu ei teki.
- kaitsealade kaitse-eesmärkide seisukorda hinnatakse analüüsides andmeid peamiselt kameraalselt, selgitades võimalikud konfliktid ja vajadusel tehakse ka kontrollkäike aladele kaitseobjektide olemasolu ja seisukorra seireks.

1.4 Linnustiku alusuuringu meetodika

Linnustiku alusuuringu raames viiakse läbi kaitsealuste ja kaitsekorralduslikult oluliste (edaspidi: kaitsealuste) haudelinnuliikide inventuur, hinnatakse rändlindude peatuspaikade ja liikumisteede olukorda ning tehakse ettepanekuid alade hooldamiseks ja häirefaktorite kõrvaldamiseks.

Haudelinnustiku inventuuril kasutatav metoodika põhineb Natura 2000 linnualade inventeerimisel kasutataval metoodikal. Inventuur viiakse läbi rohevõrgustiku tuumaladel ja astmelaudadel kaitsealustele liikidele potentsiaalselt sobivates elupaikades ning tugialadel potentsiaalsete looduskaitseliste konfliktidega või piiride muutmise vajadusega osades, kokku vähemalt 12.4 km² ulatuses (tuumalade ja astmelaudade pindala). Lisaks registreeritakse välitööde käigus kaitsealuste liikide juhuvaatlused väljaspool uuringuala. Haudelinnustiku inventuur viiakse läbi võimalikult suures osas läbi 2020. aastal, 2021. aastal kaetakse võimalikud lüngad ning taaskülastatakse liigikaitseliselt olulisemaid või konfliktidega alasid.

Kakuliste territooriumite kaardistamiseks kasutatakse peibutamist kas a) kodukaku lauluga 0.5-3 h peale päikeseloojangut või 3-0.5 h enne päikesetõusu või b) värbkaku lauluga 0-45 min pärast päikeseloojangut või 60-0 min enne päikesetõusu eelnevalt valitud punktides 800-1000 m vahega. Välitööd toimuvad märtsi 2. poolel ja aprillis.

Rähnliste territooriumite kaardistamiseks kasutatakse peibutamist valguselg-kirjurähni trummelduse (2 min) ja hallpea-rähni lauluga (1 min) 0.5 h enne päikesetõusu kuni 3-4 h peale päikesetõusu eelnevalt valitud punktides 300-500 m vahega. Välitööd toimuvad märtsi 2. poolel ja aprillis.

Kõigi teiste kaitsealuste haudelinnuliikide territooriumite kaardistamiseks viiakse läbi 1-2 külastusega loendus 0.5 h enne päikesetõusu kuni 4 h peale päikesetõusu 300 m vahedega transektidel. Välitööd toimuvad maist ja juuli alguseni.

Inventuuri käigus ei külastata I ja II kaitsekategooriasse kuuluvate röövlindude teadaolevate pesapaikade vahetut ümbrust. Andmeid nende liikide pesade asustatuse ja sigimisedukuse kohta kogutakse riikliku keskkonnaseire seiretööde „Kotkad ja must-toonekurg“ ning „Kanakull“ raames.

Rändepeatuspaike ja -koridore olukorra hindamiseks külastatakse varasemast teadaolevaid ning juhuvaatlusbaaside andmestiku ja maastikuanalüüsi tulemusel valitud potentsiaalselt olulisi rändepeatuskohti ja -koridore kevadrände (aprillist juuni alguseni) ning sügisrände (juulist oktoobrini) perioodil. Külastustel loendatakse arvukamad ja kaitsealused peatuvad või rändel olevad linnuliigid ning registreeritakse neile potentsiaalselt ohtlikud või häirivad faktorid. Välitööd toimuvad valdavalt 2020. aastal.

Linnustiku alusuuringu väljunditeks on välitööde tulemusi ja soovitusi sisaldav aruanne ning haudelindude territooriumite, rändlindude jaoks oluliste peatuspaikade ja liikumisteede GIS-kihid.

1.5 Rohevõrgustiku kasutus-ja taluvuskoormuse uuring

Lähteülesanne (tehniline kirjeldus):

Rohevõrgustiku kasutus-ja taluvuskoormuse uuring: Vajalik on välja selgitada, milline on Viimsi valla mandriosa rohevõrgustiku kasutus-ja talumiskoormus ning hinnata, kas mõnes rohevõrgustiku piirkonnas on talumiskoormus juba ületatud või eeldatavasti järgneva 5 aasta jooksul ületatakse. Esitada ettepanekud rohevõrgustikku arvestava rekreatsiooni suurendamiseks ning leevendusmeetmed aladele ja tegevustele, kus talumiskoormus on ületatud või eeldatavalt ületatakse järgneva 5 aasta jooksul. Uuringu raames tuleb läbi viia küsitlus ja adekvaatsete tulemuste saamiseks vajalikul hulga paikvaatlusi kõikidel aastaegadel ühe aasta jooksul. Uuringu tulemusi võrrelda töö „Viimsi poolsaare loodusrajad“ raames läbi viidud küsitluse tulemustega.

Metoodika

Valim

Valim I „Paikvaatlused“: Teostatavad tegevused

1. Rekreatsioonialade ülevaate koostamine põhinedes taustauuringule populaarsemate ja konfliktalade määramine taustauuringu põhjal;
2. Lõpliku paikvaatluse valimi koostamine.

Tulemus: kinnitatud taustauuringu materjali kogumik ja valim kuni 30.04.2020

Valim II „Intervjuud“: Teostatavad tegevused

1. Intervjuud paikvaatluse aladel: kohapealne valim (kõik aastaajad);
2. Fookusgrupi intervjuud: põhistatud valim erinevate huvigruppide kaupa: aktiivkasutajad, eakad, noored, vähe- ja mitte-kasutajad, terviseradade hooldajad, eksperdid;
3. Küsitlused veebis, paberikandjal, vallalehes.

Tulemus: võimalikult mitmekesine valim arvestades erinevate huvi- ja demograafiliste rühmadega, läbiviimine andmete kogumise faasi jooksul

Andmete analüüs

Andmete analüüs I „Paikvaatlused“: Teostatavad tegevused

1. Analüüsi raamistiku väljatöötamine;
2. Vaatluskavade analüüs erinevate alade kaupa ja nende kaardistamine;
3. Vaatlusanalüüside kõrvutamine intervjuude tulemustega.

Andmete analüüs II „Intervjuud“: Teostatavad tegevused

1. Analüüsiraamistiku väljatöötamine (kvalitatiivsed intervjuud);
2. Statistilise analüüsi teostamine küsitluste baasil (kirjeldav statistika)
3. Intervjuutulemusi kõrvutamine vaatlusanalüüsidega

Meetodi triangulatsioon

Meetodi analüüs toimub triangulatsiooni põhimõttel. Rohealade kasutuse ja koormuse erinevate dimensioonide avamiseks korjatakse mitmekesiseid andmeid (kvantitatiivsed, kvalitatiivsed, subjektiivsed, objektiivsed). Analüüsi raamistik täpsustatakse uuringu käigus. Läbivalt keskendutakse kolmele põhiteemale: (1) kasutus, (2) kasutatavus, (3) kasutaja grupid, pöörates eriti tähelepanu rohealade koormusele ja võimaliku konfliktidele erinevate kasutajagruppide ja toimivuse (ökosüsteemiteenuste) vahel.

Teostamise riskid

1. Ajagraafikus nihkumine (lahendus: puhverajad)
2. Ettearvamatu ilmastik nt lume puudus (lahendus: puhverajad, intervjuud teiste aastate kogemuste baasil kasutajate- ja ekspertidega)
3. Probleemid intervjuueeritavatega kokkulepete saavutamisel (lahendus: uuringu läbipaistvus nt uudised valla lehel, lumepalli süsteem, intervjuueeritavatele lähenemine institutsioonide põhisel: nt vallamaja, seltsid, koolid jne)

1.6 Teemaplaneeringut muutvate detailplaneeringute uuring

Lähteülesanne (tehniline kirjeldus):

Vajalik on välja selgitada, kui palju on menetluses olevaid ja kehtestatud teemaplaneeringut muutvaid detailplaneeringuid.

- 1) Kehtestatud ja menetluses olevate teemaplaneeringut muutvate detailplaneeringute kohta koostatakse ülevaatekaart pdf ning dwg formaadis kehtivas L-Est koordinaadistikus. Tuuakse detailplaneeringuala piir ja detailplaneeringus toodud teede, rohealade lahendus. Tulemused esitatakse kaardil eristades erinevaid rohestruktuurielemente (tuumala, tugiala, koridor, astmelaud, haljastu). Lisaks ülevaatekaardile koostatakse tabel, kus on toodud detailplaneeringu nimetus ja seis.;
- 2) Töö teises etapis analüüsitakse detailplaneeringute mõju rohevõrgustiku toimimisele ning muudatuste olulisust rohevõrgustiku jätkusuutlikkuse seisukohalt. Tuuakse välja arvuliselt rohestruktuurielementide pindala vähenemine. Olulise mõju korral esitatakse ettepanekud olukorra leevendamiseks.

1.7 Kokkuvõtte tegemine

Uuringu tulemusena selgitatakse välja, milline on Viimsi valla mandriosa rohevõrgustiku hetkeolukord, analüüsitakse rohevõrgustiku teemaplaneeringu kehtestamise ajast tänaseni toimunud tegevust mõju rohevõrgustikule ning uuritakse, kas teemaplaneeringuga kavandatud meetmed on piisavad jätkusuutliku sidusa ja toimiva rohevõrgustiku olemasoluks Viimsi valla mandriosas. Vajadusel pakutakse välja täiendavad meetmed olukorra parandamiseks ja rohevõrgustiku korrigeerimiseks. Samuti tuuakse välja vajalikud jätkutegevused.

Uuringu lõpparuanne avalikustatakse Viimsi Vallavalitsuse kodulehel ja kõigile huvitatud osapooltele viiakse läbi uuringu aruande esitlus.